

Pozdní doba a tzv. nihilismus [ETF UK]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Pozdní doba a tzv. nihilismus \[ETF UK\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Pozdní doba a tzv. nihilismus \[ETF UK\]](#)

◆ přednáška, česky, vznik: 25. 4. 1997

◆ lecture, Czech, origin: 25. 4. 1997

Pozdní doba a tzv. nihilismus [ETF UK] [1997]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Hejdánek: 25. 4., *nihilismus*, ETF. Já myslím, že začneme. Nejdříve jednu organizační záležitost. Jak víte, už jsme přišli o něco a ještě teď přijdeme příští dva týdny o něco. Jednak čtvrtky odpadly, protože jsou svátky, a mezi těmi svátky čtvrtedními a sobotou a nedělí zůstaly dva pátky, které odpadly tím, že jednak je děkanský den a jednak je ten zájezd do *Heidelbergu* a tak dále. Přijdeme o dva týdny zase, o dvojpřednášku. Tak vám navrhuji jednu věc, že bychom si udělali někdy, a teď se chci zeptat, jestli vám to vyhovuje – pak se zeptám ještě znovu, až přijdou další – že bychom to někdy protáhli buď o hodinu nebo o dvě hodiny, tedy o ty tři čtvrtě hodiny, hned potom. Jestli nemáte něco, jestli bychom to mohli protáhnout takhle, nebo se domluvit na nějakém mimořádném dni a době, kam bychom to přesunuli. Mně to je trochu blbé, že de facto o třikrát až čtyřikrát jsme přišli. Je to vůči vám taková jistá... no, to je jako když vám řezník prodá půl kila a on vám dá jen 45 deka. Tak co vy na to? Máme to takhle podniknout? Jak by to vypadalo, že bychom pokračovali od deseti do tří čtvrtě na jedenáct nebo dokonce do půl dvanácté? Jak by to s vámi vypadalo konkrétně? Byla by to možnost? Nikomu to nevadí, nemá hned potom něco?

Tak ještě musíme zjistit, kam bychom se přesunuli. Já myslím, že to nebude takový problém. Přece jenom tady potom něco je. Takže to se potom domluvíme, já mezitím zjistím, kam bychom se přesunuli, jistě bude něco v pátek volného. Tak souhlasíte s tím? Domluvíme se tedy, uděláme to někdy během května, to znamená během druhé poloviny května, protože ten začátek právě odpadá. Tak jo, děkuju pěkně a teď můžeme přistoupit k tomu vlastnímu tématu.

Teď něco zopakuju. My jsme si ukázali několik věcí, které jsem ještě nezdůraznil. Doufám, že si to budete pamatovat, a když to připomenu, tak že vám to bude jasné. Především, že *Nietzscheho* je možno číst jinak, než bývá zvykem. Totiž nikoliv jako člověka, který je ostře protikřesťanský, nýbrž jako kritika z pozic křesťanských. A ty některé extravagantní formulace *Nietzscheho* jsou dány tím, že je velmi obtížné vyburcovat Evropany, kteří se hlásí ke křesťanství a neberou křesťanství vážně. To jest slovy *Kierkegaardovými* dělají to, že si z Boha dělají blázny. To je formulace *Kierkegaardova* na začátku *Okamžiku*. Můžete si to ověřit, to česky vyšlo dokonce ještě za Rakouska u *Laichtera*. Dokonce tam máte, pokud si to vypůjčíte, několik volných míst, kde je napsáno, že to je cenzurováno. Ještě za Rakouska to bylo cenzurováno ke konci. Tak tam hned na začátku *Kierkegaard* říká: „Dobrý člověče, ať ses dopustil čehokoliv, ať ses dopustil jakéhokoliv hříchu, máš jakoukoliv vinu, tak o jednu velkou vinu máš méně, když se neúčastníš, když si z Boha dělají blázny. To jest, když chodíš do kostela.“ To je *Kierkegaard* a o tom se neříká, že to je *nihilista*.

Nicméně poukazuje na to, že to křesťanství... a konkrétně to bylo v Kodani a to byl útok, jeden z nejtěžších útoků v dějinách na křesťanskou církev, konkrétně na luterskou církev dánskou. Tímto způsobem se můžeme dívat také na *Nietzscheho* a číst ho jinak, než bývá zvykem. To není prorok *nihilismu*. To je prorok, který odhaluje *nihilismus* evropského člověka.

Já bych na to dával důraz proto, poněvadž nedávno vyšla velmi dobrá, kvalitní knížka o *Nietzschem* Pavla Kouby. A mně tam – a to už jsem říkal a jistě si to budete někteří vzpomínat – moje největší námitka proti té knížce není proti její úrovni. Ta by obstála v celé Evropě. Ale tato námitka je proti určité konkrétní interpretaci *Nietzscheho* jako toho, kdo přináší s sebou ten *nihilismus*, který je jako prorokem toho *nihilismu*. A konkrétně nejhůře to dopadne v té kapitole o vztahu *Nietzscheho* ke křesťanství, kde Kouba je přesvědčen, že ten vztah *Nietzscheho* ke křesťanství je okrajový. Že ta jeho kritika křesťanství je okrajová záležitost, že... nebo přesněji ne, že je okrajová, že to jeho zakotvení v křesťanství, které samozřejmě nemůže popřít, je okrajová záležitost. A že tedy jeho kritika směřuje ne centrálně vůči falešnému křesťanství, nýbrž vůbec vůči celé době a tak dále. Takže ta jeho vazba na křesťanství je okrajová. A takhle to tam Kouba řekne, aniž by to prokazoval. Po mém soudu je to hrubá chyba a pochopitelně týká se to této chyby, která... to není hrubka, že napíše ypsilon místo jota nebo obráceně.

To je falešný koncept, ale lze ho opřít o ty texty *Nietzscheho* a také je to o ně opřeno. A bohužel to odpovídá tomu všeobecnému trendu, jak se *Nietzsche* vykládá. Takhle se běžně *Nietzsche* vykládá. Jsou výjimky samozřejmě. Jedna z velmi důležitých výjimek je třeba *Jaspers, Nietzsche und das Christentum*. Já doufám, že to také v dohledné době vyjde. Pořád to tlačím, ale problém je, že nejsou kvalitní překladatelé a do překladu *Jasperse* nemá nikdo chuť, protože zaprvé *Jaspers* je dneska tak trochu zapomenutý myslitel, i když každý samozřejmě řekne, že byli dva velcí myslitelé evropští v tomto století, a to *Heidegger* a *Jaspers*. Přitom *Heideggerem* v periodách znovu a znovu se zabývají někteří lidé, ale *Jaspers* stojí na okraji. Tak to je jedna věc, proč skutečně je to jistá taková marnotratná odvaha překládat *Jasperse*. Je to velmi problematické dneska doporučovat u nás *Jasperse*, poněvadž jsou daleko jiní slavnější a tak dále. Takže to je jedna věc. Ovšem jsou také méně známí filosofové, kteří to vidí jinak, a například to je *Volkman-Schluck*, že, a mohli by se jmenovat další. Takže to není tak zcela originální záležitost, že tady říkám, že se musí *Nietzsche* číst jinak, ale jde o to, že ten hlavní proud je takový, že ten *Nietzsche* je vlastně po mém soudu špatně vykládán. To je celkem běžná věc, že pokud filosof se nepřimkne k těm proudům a nehledá svou kariéru v tom, že jde s nějakým proudem, tak vždycky to je tak, že vlastně stojí *abseits* a je čímsi okrajovým a tak dále. Teprve později se třeba může stát, že... Takže tohle je dneska tedy skutečně o *Nietzschem* slyšíme; pokud se na něj někdo navazuje, tak vždycky je to jako na proroka nihilismu, nikoliv na proroka protinihilismu. Je to velký rozdíl, jestli je někdo prorok nihilismu, nebo prorok protinihilismu. Ale to vidíte v tom, že křesťanská tradice převzala celý korpus izraelských textů, těch židovských textů, které přešly potom do kánonu jako *Starý zákon*, a prostě nepotřebovala – nebo neodvážila se, také by se dalo říct, ale já si myslím, že nepotřebovala – tam škrtat. Některé věci nepřešly do kánonu, ale celkem není důvodu, proč ten kánon revidovat nějak radikálně. Klidně nám stačí, že si začneme překládat některé mimokánonické texty, abychom viděli ten kontext, ale není potřeba to revidovat ani dneska, ani v minulosti se to nerevidovalo.

A přitom tam jsou jisté texty, které křesťané nikdy nebrali dost vážně, obecně nebrali dost vážně. Křesťanství znamená jistou rehabilitaci religiozity, rehabilitaci mýtu, který je ovšem pod velmi kritickou kontrolou, velice redukován a je hlídán, aby se nerozrostl, ale v podstatě je to využití těch starých prostředků mýtických, proti kterým proroci brojili. To jest, ať už to hodnotíme jakkoliv, tak prostě musíme vzít na vědomí, že v křesťanství se stalo něco velice zásadního, totiž že se navázalo na to, co izraelští proroci odmítali. Všechny pohanské svátky byly prostě pokřtěny, nebo ty nejdůležitější. To je důležitá věc. Kdežto u proroků vidíte, že tam jde o velice tvrdou až likvidační kritiku všech *baalismů*. To není přemalování. Oni nepřeznačovali posvátné háje, nýbrž byli pro to, aby byly vymýceny.

To je strašně důležitá věc. Čili my musíme vědět, že v tom křesťanství se stalo něco, co není vysloveným jednoznačným pokračováním toho odkazu proroků. A to znamená také odkazu Ježíšova, protože Ježíš navazuje na tyto proroky. Něco se stalo. A to, co se stalo, je navázání na pohanství obecně. Nám je časově nejbližší to přeznačování těch slovanských bohů; předtím už bylo přeznačování germánských bohů, předtím už bylo přeznačování bohů – a rozumí se tedy i těch svátků a tak dále, které s těmi bohy souvisely – ve starém Římě. Ta určitá kolaborace se státem, předně v Římě, ale potom i s dalšími státy, protože církev se nemůže postavit dost dobře proti, poněvadž by byla smetena a je potřeba, aby tady byla. Ideologie, která z toho vyplývá, je, že smysl církve je, aby byla, a ne aby něco dělala.

Teď tohleto všechno je něco, co historicky má velkou tradici. Způsobilo to to, že celý středověk vlastně je takřikajíc skoro jednotný, nebo přinejmenším nechceme vidět, že tam byly nějaké jiné vrstvy než právě ty, co představovaly církev. Celá Evropa byla církev a byli jenom někteří, kteří z toho vybočili, a ti se pak upálili nebo nějak – ač vyhnanství nebylo možné, kam až by se vyhnali. To začalo až potom, když šlo o zločince, no tak prostě se museli upálit. A to znamená, zatlačili se a tak dále, protože takovýmhle způsobem likvidovaní neortodoxové a heretici jsou pak bez kontroly.

Samozřejmě dříve nebo později, čím více církev zabředává do těch buď imperiálních vod a kolejí, anebo do těch religiozních vod a kolejí, tak tím více se stává nesnesitelnou pro ty, kteří něco z toho křesťanství, respektive z té části křesťanství, která je navázáním na židovství, vidí. Stávají se tím nesnesitelnějšími a

tím víc vzniká jakýsi odpor, a to je vlastně zdroj protestantství. Toto je jeden z nejzávažnějších zdrojů reformace a zejména první reformace. A kdo se trochu vyzná v tom, jak to vznikalo, jakým způsobem husitství mohlo navazovat na albigenství a na co všechno, jak to ukazoval *Molnár* kdysi, všechno tohle... Takže vlastně reformace je původně jakási vzpoura proti tomu úpadku, k němuž došlo dlouhou sérií kompromisů s pohanstvím, s *baalismem*, se sloužením cizím bohům. Tohle je zdroj reformace. A protože bylo o něco potřeba se opřít, tak samozřejmě bylo potřeba se opřít o Bibli. Proto ten důraz na písmo a hned na začátku; totiž už Hus chce diskutovat s celým koncilem na základě Bible, protože nemůže se opřít o současné křesťanství. Musí se opřít o Bibli proti současné církvi. To je podstata reformace.

Ovšem samozřejmě tam do toho přichází jako vždycky: každá taková vzpoura je vždycky nějak poznamenána tím, proti čemu se bouří. A není to jinak možné, poněvadž jsme lidé, kteří žijí v dějinách a jsou dějinně podmíněni. Všechno je dějinně podmíněno. A teď celý problém, když tomu chceme dobře rozumět, je odlišit od sebe tu dobovou podmíněnost od toho, co přesahuje tu dobovou podmíněnost, že? To je to, co třeba při četbě Bible je rozhodující, že prostě my nemáme slovo Boží v Bibli, nýbrž že to je až za tím textem. A že v podstatě jde o to, aby nás teď oslovilo živé slovo Boží, a ne abychom se vrtali v Bibli. To vrtání v Bibli je určitá příprava, která nás má otevřít, abychom nebyli neprůstřelní, neprůdušní, abychom na sobě neměli tu pláštěnku, která všechny ty krůpěje působení Ducha svatého nechá po sobě stéct jako kachna vodu. To je smysl čtení, pravidelného čtení Bible.

Ale samozřejmě čtení, které počítá s porozuměním. Samočení může být stejně tak zdrojem hereze, může být zdrojem všelijakých bláznivých věcí, že tam je možno vypočítávat den, kdy bude konec světa a tak dál. To všechno může být postaveno na Bibli. Víte, jak to bylo postaveno, který den byla stvořena země a který den byla stvořena obloha a živé bytosti a tak dál; toto vypočítávání na základě Bible, což je nesmysl. To všechno je, i kdyby to bylo v pořádku – většinou to byly podvody, ani to vypočítávání nebylo dobré, nebylo přesné –, ale i kdyby bylo a i kdyby bylo možno se na něco odvolat z těch textů, tak je to vždycky chyba to vykládat, jako kdyby to bylo teď před námi a zbaveno kontextu historického, zbaveno kontextu dějinného. Poněvadž my musíme rozlišit, co patřilo k té době a to, co skrze to může mluvit dodneška. Tedy v tomto smyslu je potřeba rozumět nejen Bibli, ale je potřeba rozumět taky dějinám. A je velmi pochybné, když se mluví o tom, že dějiny samy o sobě nám nic neříkají. Omyl, říkají, ale říkají tak jako Bible, trochu méně, ale v zásadě podobně jako Bible, to jest zase počítají s naším porozuměním. My musíme rozlišovat v těch dějinách. Ne to, co se stalo, mluví, ale to, co v rámci toho, co se stalo, nebylo závislé, nebylo a není dodnes odvysvětlitelné z toho, co tehdy bylo. Nýbrž my musíme v té minulosti najít to, co nás dnes oslovuje. My se musíme angažovat, musíme se, jako bychom byli přítomni tehdejší době, rozhodnout pro to správné, co se stalo, a odmítnout to nesprávné, i když je to vždycky relativní. Nikdy v dějinách se nestane pravda tak, abychom mohli říct, že pravda se stala. Ale pravda se děje, celou tu dobu se děje, a my tomu musíme rozumět, jak se děje.

Tohle platí obecně a tohle platí také pro ty dějiny křesťanství a křesťanských církví v Evropě, dějiny té křesťanské Evropy, která dospěla až dodneška. Teď ten Nietzsche představuje určitou interpretaci, která je postavená proti té oficiální. My jsme tam mluvili o tom, četli jsme a zdůraznili jsme si, že Nietzsche je velmi tvrdě naladěný proti té oficiální, té převažující interpretaci dějin, které říká křesťanská. A my bychom si měli uvědomit, a to právě doporučuji, že tam, kde on řekne *christliche Weltanschauung* nebo *christlich-moralische Weltanschauung*, že by to mělo být v uvozovkách, poněvadž on to nepovažuje za správné. To je stejné, jako když nějaký vyznavač Baala mluví o bohu – to není náš bůh. Stejně tak to křesťanství, o kterém mluví tak kriticky Nietzsche, to není to naše křesťanství. My nesmíme být fetišisty při užívání slov. Musíme porozumět, že je možno říct křesťanství v tom smyslu, že se jím zaštitit, to musíme přijmout. Musíme porozumět, kdy to je to křesťanství v uvozovkách a kdy to je to křesťanství, jak my chceme rozumět tomu pravému. A Nietzsche mluví o tom pravém. On mluví o tom, že součástí toho křesťanství je ten neobyčejný důraz, a to nejen jaksi takový rétorický důraz, ale ve skutečnosti provedený důraz na tu *Wahrhaftigkeit*, na tu opravdovost.

Nietzsche to nezamítá všechno, on to rozlišuje, a my to musíme rozlišit taky a nesmíme se tou terminologií

nekat zavést. Tak to je první věc, co jsme si v těch třech posledních přednáškách ujasnili: že tedy Nietzscheho je přinejmenším možno interpretovat jako velkého kritika toho historického průběhu vzniku a rozvoje křesťanství, křesťanskosti, křesťanské církve a později církví ve jménu něčeho, co on samozřejmě se studem jemu vlastním nikdy neoznačí jako křesťanství. Ale je to vlastně to pravé křesťanství, o něž by nám mělo jít a měli bychom porozumět, že o to šlo také tomu Nietzscheovi. I když byl cvok, i když se posléze zbláznil, takových bláznů v Bibli máme celou řadu. To přece nemusím vám líčit, co všechno dělali proroci, aby vyprovokovali to své okolí. To byly strašlivě provokativní záležitosti. A to dělá právě Nietzsche. Čili já chci Nietzscheovi rozumět jako někomu, kdo se trochu podobá těm prorokům.

To je první věc. Druhá věc je, že to jeho proroctví má dobrý smysl, i když je někdy formulováno takovým způsobem, že to je možno jenom odmítnout. Já jsem zdůrazňoval, že Nietzsche není vnitřně integrovaný myslitel a že příliš dal na to, že když mu něco napadne, tak že to hned musí nějakým způsobem napsat, a uměl psát. Je to dodnes velmi čtivé, to, co on píše, a dodnes velmi provokativní. To nenechá nikoho spát. Je možné to nečíst, a když to někdo čte, tak ho to musí chytit. A teď je strašně důležité si dávat pozor, čím se nechá člověk chytit. Do jisté míry platí o Nietzscheovi totéž, co platí o Kierkegaardovi. Kierkegaard byl mnohem proreflexovanějším myslitelem než Nietzsche. Ne že by byl Nietzsche málo reflektovaný, to ne, ale prostě tu do hloubky proreflexovanost, do tak strašně hloubky proreflexovaného myslitele žádného nemáme než právě Kierkegaarda. Kierkegaard si toho sám je vědom, protože stále reflektuje to, co dělá a co reflektuje, a pořád to podrobuje znova reflexi a mluví výslovně o tom, že ta jeho reflexe je vlastně bezedná a mně má ukázat, že ta naše reflexe, i když my musíme reflektovat, tak si musíme dát pozor, aby nebyla ta naše reflexe bezedná. Ta samotná reflexe nestačí. Je potřeba reflektovat něco, co není reflexe v poslední [nesrozumitelné]. Že nemůžeme se vzdalovat těm skutečným činům, které od nás očekává náš stvořitel, že budeme něco dělat a nás posílá do toho světa, abychom tam něco dělali. Že z toho nemůžeme utíkat tím, že uděláme jednu dvě věci, celkem nevýznamné, a jenom to pak reflektujeme, reflektujeme, reflektujeme, reflektujeme a tak dále, až až se dostaneme někam pod dno a tam zjistíme, že je tam jenom propast a už nic.

Tohleto, to je zážitek Kierkegaardův. Ale Kierkegaard, i když tohleto ví, tak mluví o tom skoku víry. On ví, že ta reflexe nestačí a že je tady prostě něco třeba udělat navzdory – a on si myslí, že to je navzdory té reflexi. To jsou meze Kierkegaardovy. On si myslí, že když to všechno proreflexujeme, tak se ukáže ta reflexe vlastně nadvakrát, a pak tedy nakonec nám zase radí něco polykat bez kousání, tedy bez reflexe. Nicméně ten Kierkegaard nám jaksi tím, co proreflexoval ve své situaci a o svém myšlení, tím nám ukazuje trochu také jisté stránky Nietzscheovy. My můžeme Nietzscheovi tak trochu rozumět, lépe rozumět, když lépe rozumíme Kierkegaardovi. Čili když Kierkegaard o sobě řekne, že je špiónem v boží službě, tak něco podobného platí také pro Nietzscheho. Také on je špiónem v něčích službách.

Ale on by nikdy neřekl, že v božích, protože on říká, že: „Pojďte se podívat, bůh je mrtvý.“ Jak by mohl být Nietzsche ve službách mrtvého boha? Ne, on je ve službách živého boha, ale nikdy mu tak neřekne. A to je právě zajímavá věc, že prostě také Nietzsche na mnoha místech, i když tam samozřejmě najdete formulace provokativní v úplně obráceném směru, když říká, že pravda není než jeden z druhů lži, že tedy není žádné pravdy, že jsou jenom lži, tak ono to vypadá jako relativismus. A není. Ve skutečnosti on je špiónem ve službách té pravdy, kterou bez osobní angažovanosti nemůžete rozeznat od lži. A on proto říká, že pravda je jenom druh lži.

Já teď zabočím někde, kam jsem nechtěl, ale když už jsem se toho dotkl: uvědomte si, že pravda sama nemůže být tam, kde nemůže být lež. Tam, kde nelze lhát, není možná pravda. Pravda je možná jenom v zápase se lží. To znamená: tam, kde vyloučíte možnost lži, tam vyloučíte možnost pravdy. To je v takových denních, každodenních nebo úplně takových zcela primitivních rovinách vidět třeba na tom, tam, kde uvalíte cenzuru, tak ta cenzura je škodlivá ne proto, že je to nějaké opatření státní nebo církevní nebo něco takového, nýbrž že tam, kde je uvalena cenzura, tam ty negativní důsledky cenzury se především projeví na tom, že je cenzurována pravda. Vás totiž cenzurovat může jenom někdo.

A tam, kde je nějaká instituce, která cenzuruje, tak ta prostě nemá tu pravdu v hrsti. Ta neví, co je pravda. Tedy vlastně ta cenzura je jenom jakousi exponovanou institucí, tímto směrem exponovanou institucí, která představuje obecné mínění. Ale pravda nikdy není ztotožnitelná s obecným míněním. Proto ta nejhroznější definice víry ve smyslu pravověří je, že to je to, čemu všichni všude věří. Všichni lidé, je uznávané ode všech a tak dále, *quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est* a tak dále. Tahle definice je ta nejhroznější vůbec definice víry nebo pravověří spíš než víry, protože my víme, že víra je úplně něco jiného a netýká se poznání – nebo netýká se víc než činění, než celého života, že je to jenom v rámci života, že se to týká také myšlení, poznání a tak dál. Tedy to nejhroznější je, když se chcete opírat o to, co všichni říkají, co všichni věří, o čem jsou všichni přesvědčeni.

To je to nejhorší, co můžete udělat. A toto je něco, co nejdřív zvítězilo v církvi a potom zvítězilo i v občanské společnosti. Víte, že v Americe se ti nejfundamentalističtější, nejkonzervativnější křesťané opírali o taková hesla, jako je: „Co bylo dobré pro naše předky, to je dobré i pro nás.“ Donedávna u nás prohlásil v jedné diskusi ve Sněži Putna, že pro něj víra, to je to nejkrásnější, protože to je to staré, to nejstarší. A citoval tu královnu, kterou popravili za revoluce, která se na tohle odvolala.

Rozumíte, to je katolický mladý myslitel, provokatér. Čili to není člověk, který sám sebe považuje za konformního, a není považován ani ve své církvi za konformního. To je nekonformista. Nicméně on řekne takovouto věc, že víra, to je to nejkrásnější proto, že to má patinu. Je to staromilec. To je člověk, který chodí po starožitnictvích a zamilovaně se kouká na ty příšerky, které tam vystavuje a které se prodávají, a teď jenom chce si vydělat nějaké prachy, aby si to mohl koupit a dotáhl domů a udělat si z domova, ze svého života starožitnictví, soukromé, už neprodávat, jenom to tam soustřeďovat. On si na tom cení to, že je to staré. Nic proti sběratelství, ale s křesťanstvím to nemá vůbec nic společného.

A jak tohle může říct mladý člověk? A teď si ještě myslí, že to je on, který jde ostře proti té moderně, proti osvícenství a tak dále. A myslí si, že prohlašuje něco významného, něco důležitého, že křesťanství v podstatě spočívá v tom, že se nehnu: „Zde stojím a nemohu jinak.“ A to neřekl Putna, to řekl starý Luther. „Zde stojím a nemohu jinak,“ a my to dodnes citujeme. Samozřejmě to nebylo pravda. On nestál, on šel, on udělal řadu významných kroků, čili my to slovo nemůžeme vytrhnout a říct, že stál. On nestál, on šel. A on šel tak, že to vzbudilo značnou pozornost u těch, kteří stáli skutečně, že? To je jaksí... Ale už jenom to, jak mluvíme, ovlivňuje náš život. Že prostě nemůžeme stát.

A už zase se můžu odvolat na *Deuteroizajáše* – už jsem to několikrát udělal, takže to víte –, prostě nejde o to stát, nejde o to se vracet, nejde ani se obracet. Pamatujte na Lotovu ženu. Prostě to podstatné, co nám přináší ta izraelská a posléze Ježíšova zvěst, je, že máme to, co bylo, nechat za zády. Nesmí se to přehnat. Nejde o zapominání. Ono to má některé důležité komponenty, kde ta tradice je nezbytná. Ale důležité je, že ta tradice je ve službě toho, co přichází jako nové. Že ta tradice nemůže převálcovat všechny ty novosti, na kterých jediné záleží. Ta tradice tady je proto, aby to nové mohlo být nové. Když chcete hrát na varhany, tak se musíte nejdřív naučit, jak se to dělá, a musí to přejít do vašich prstů a tím to ekonomizujete – jak zní ten starý název –, ekonomizujete své funkce, své nižší funkce, abyste se nemuseli soustřeďovat na to, který prst kdy kam vložíte. Poněvadž když tohle budete dělat, tak to není žádná hra na varhany nebo na piáno nebo na cokoli. To prostě musí dělat prsty samy. A vy musíte interpretovat tu skladbu tak, jak to nikdo nedělal. Jinak jste pouhý eklektik.

To je taky vztah k starým teologům i nejvýznamnějším, k starým filosofům i nejvýznamnějším. Že když se někdo přihlásí k Platonovi jako platonik, tak ne proto, aby recitoval Platona a aby nedovedl nic jiného říct, než co řekl Platon. Platon buď dneska je živý, nebo je mrtvý. A jenom vydávat Platona a nepřemýšlet platonicky je prostě úpadek. Samozřejmě, když je úpadek, tak je nejlepší vydávat autority. To prostě musíme vědět, že dneska je svrab a neštovice, no a tak aspoň se začneme vrtat v minulosti a začneme vydávat prameny. Ale nemůžeme vydávat prameny, když je potřeba něco říct. To nám ty prameny nepomůžou. Ty prameny musíme vydávat tehdy, když nevíme, co říct. Anebo musejí to dělat ti, kteří nevědí, co říct, tak aspoň aby byli užiteční.

Já jsem četl včera večer v *Mostech* rozhovor s Hofmannem a s mladým Mlynářem. Dostali cenu, jak víte,

Peroutkovu. Mlynářovi to není zcela po chuti, takže hned při tom, že poděkoval za cenu – tedy poděkoval, říkal, že to je příjemné dostat tu cenu –, tak ale že si to teda s tím Peroutkou musí... Že starší generace tady o Peroutkovi mluví jako o polobohovi novinářském, a že teda když on si přečetl *Budování republiky*, tak že na něj má jiný názor a že prostě jeho představa o tom, co má dělat novinář, že nikdo nemůže zpochybňovat, že to je úplně něco jiného, než co dělal Peroutka. A že dnešní doba nepotřebuje nové Peroutky, že potřebuje úplně jiné nové novináře a tak dále. To tam řekl, když dostal Peroutkovu cenu. Což ho šlechtí, samozřejmě.

Ale nemá pravdu v tom, jak on si představuje novináře. On si představuje, a dělá to, že prostě novinář do toho nemá kecat. Má shromažďovat informace a předávat je veřejnosti. A nemá říkat svá stanoviska. Já nevím, jestli toto je to, co má dělat novinář. Rozhodně to je lepší, než když novinář je námezdní žoldák vlády nebo opozice. A když mu někdo zaplatí, tak prostě říká, co on chce. Což dělaly *Lidové noviny* od té doby, co to mají Ringieři. A rozhoduje se teda ve Švýcarsku o tom, co do novin přijde a co do novin nepříjde. Každé číslo je pod kontrolou švýcarskou. Mohly to být skvělé noviny. Já to s velkou těžkostí v srdci nesu a rozešel jsem se s nimi. Byl jsem u začátku a šlo to [nesrozumitelné] od nějakého toho jednadvadesátého roku nejpozději, možná od devadesátého. A nemohlo to skončit jinak, než to skončilo.

Čili to není, že chci mluvit pro nějaké noviny. Všechny noviny, které tady máme, jsou špatné podle mě. A podle Mlynáře taky. A já si myslím, že i *Respekt* není ten typ novin, který potřebujeme. Protože proč *Respekt* nečte skoro nikdo? Proč to čte jenom omezená část lidí? To je vidět z toho, že i *Respekt* nakonec občas musí udělat provokaci, aby se o *Respektu* mluvilo. A oni vědí, že to dělají a že to dělají z tohoto důvodu, protože jinak by je už nikdo nečetl. A přitom je to vynikajícím dělaný týdeník. Tam skutečně, kdo chce vědět, co se děje, a chce to vědět s podrobnostmi a naprosto spolehlivými informacemi a tak dál – to taky samozřejmě tu a tam selže jako v každých novinách –, tak musí číst *Respekt*. Ale číst ten *Respekt* je někdy neobyčejně depresivní. Poněvadž ono vám to ukazuje tu situaci v těch nejhorších barvách. A pravdivě. Pravdivě a v nejhorších barvách.

Ale je to pravdivost, když vám něco ukazuje jenom v nejhorších barvách? Vždyť tam přece ten novinář je proto, aby nakonec vždycky nějak ukázal, že to není konec, to, že to všechno je k zblití. To je úkol novináře, a ne aby pořád ukazoval, že to je k zblití. Ta poslední norma, to poslední kritérium novinářiny je oslovit lidi, aby nepropadali depresí. No ale vykládejte tohleto novinářům, kteří buď prošli školením, což je ještě horší, nebo neprošli školením, jako jsou lidi z *Respektu* – tam snad nikdo není školený novinář. Vykládejte jim to, když nemají správné filosofické a teologické základy.

A toto platí samozřejmě nejen o novinářích. Já jsem to jen chtěl ukázat na příkladu. On je přesvědčen, že média jsou tady proto, aby ukazovala pouhá fakta a každý si udělá obrázek sám. Neudělá. Nebo to, co si udělá, je na to, aby skočil do Vltavy a nechal se z toho [nesrozumitelné] spláchnout.

Jiný hlas: No a tedy v této situaci, co dělají ostatní noviny? Předkládají iluze. Můžeme říct, že proti iluzím, a to jest lžím, stojí pravda v *aspektu*, tak to je také iluze. V *aspektu* není vůbec vidět, že tento svět je vůbec jenom proto možný, protože každý den přichází nový den, každou hodinu nová hodina, po každé minutě vždycky nová.

--- (s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Až ten termín uplyne, tak prostě přestane svět. Svět přestane být světem. A tohle ten novinář, to není fakt, to není skutečnost, kterou každé vidí. Každé den, každou chvíli vidíme, že tady máme čas. Já mám ještě teď kolik, půl hodiny času a vy máte půl hodiny času do konce. A kde ho vezmem? Tím, že žvaním, tak dělám ten čas? Ne, já díky tomu, že ten čas je, tak teď ho můžu promarnit, já ho můžu prožvanit. Anebo si můžu sednout k nějaké serpentice a tam prostě nějakému koníčkovi a promarňovat ten čas. Ale ten čas je něco, co se mi otevírá, co mám k dispozici, co mě vyzývá. A teď nejde jen o prázdný čas, prázdnou obdobnost, nýbrž jde o něco, co není, ale oslovuje mě.

A tím jsem se dostal k druhé části, totiž k věci. Už necháme ničeho starého a teď se dostaneme k tomu hmyzu, respektive k tomu nihil. To *nihilum* je dvojí. Je tady nic toho, co už bylo a není, to je jedno nic. A

pak je tady druhé nic, které nikdy nebylo a přichází. To je dvojí nic a my tohle dvojí nic musíme rozlišit. A nejhorší odkaz Řeků je, že toto nic bylo sjednoceno, bylo identifikováno, jako kdyby šlo o totéž nic. A na začátku nebylo nic, nýbrž oni byli přesvědčeni – to byli věřící Řekové takříkajíc – to spletl Rádl, takže ještě ne o filosofech, ale o Homérovi říká, že tam je ta víra, to byl omyl a zejména nebyla nikdy reflektována, to znamená nebyla objevena. A proto se také Patočka plete, když říká, že dějiny začaly v Řecku. Kde by se vzaly? Tam začalo kronikaření a žádné dějiny. Dějiny, dějinnost, dějinný způsob myšlení a jednání je vynález izraelský a nikoli řecký. Takže to, že Evropa je Evropa dějinná, to není založeno na Řecku, to je založeno na Izraeli. Dějiny, zejména pak dějiny světa, to je něco, co není myslitelné bez toho vynálezu víry a dějiny a dějinnosti v Izraeli.

Ten nejhorší odkaz Řeků je, že to nic, které už není, a nic, které ještě není, bylo identifikováno, jako kdyby šlo o totéž nic. A jak říkám, nejdřív tomu neříkali nic, nejdřív tomu říkali *arché*. Což bylo veliké a bylo možno na to navázat jinak, ale Parmenidés přišel a přehodil výhybku a celé další evropské myšlení, ne jen řecké, ale potom celé evropské, se odsunulo na jiné, nesprávné, falešné koleje. A toto přehození výhybky spečetilo ten nihilismus, který tam byl v tom Řecku už od samého začátku. A ten nihilismus vlastně spočíval v tom, že nic, které ještě není, a nic, které už není, doslovně... Jenže na začátku tomu neříkali nic, ale říkali tomu *arché*. Bylo to nic, které bylo začátkem. Jenomže *arché* bylo chápáno tak, že sice je od počátku, ale je stále. Vždy, *aei* tomu říkali filosofové. Tak mluví Hérakleitos o logu, že to je to, co je vždycky – ne věčné, jak to přeložil Karel Svoboda, to je chyba. Ne že věčný *logos*. Dokonce to přeložil Svoboda, že to je věčná řeč, což je úplný nesmysl. Tomu odpustíme jako klasickému filologovi, ale byl také filosoficky interpretován. Já jsem se s ním dostal... já byl ještě drzejší než vy býváte nebo vaši tito nejdrzejší z vás, takže já tu drzost, i když občas se do ní nabořím, tak jí dobře rozumím.

Byla konference zimní v Holsteině, dneska v Brně, Pelikán, a tam měl přednášku právě profesor klasické filologie na Karlově univerzitě. Já o tom nevěděl, že to je profesor, nevěděl jsem i kdybych to věděl, tak jako co má být. Tak tam měl přednášku o Platónovi a já jsem se první přihlásil do diskuse a řekl jsem mu, že to všechno, co řekl, že je špatně, že Rádl to říká jinak. A vedle mě seděl Souček a kopl do mě nohou a říkal: „Vždyť to je univerzitní profesor, vždyť tento Platóna má v malíčku.“ No nevěděl, co se děje, no trochu jsem byl tak jako co jsem řekl tak blbýho. Souček nikdy proti Rádlovi nic neměl, teď když já jménem Rádla jsem kritizoval Svobodu. No potom Svoboda byl velice muž, který potom ke mně přišel, když to skončilo všechno, přišel ke mně a kdo jsem a tak a co dělám a jak co studuju. Já jsem právě přešel na filosofii z matematiky a tak se pochechtával, on to vůbec nečetl nějak... Ano, tohle, ale nakonec to byla pravda, protože když držím Rádla, přece nemůžu připustit, aby někdo říkal něco, co je proti tomu, ledaže bych opustil Rádla. A on to říkal špatně, mě to nepřesvědčovalo. Nebyl jsem dost kritický sám o sobě, od té doby by to bylo jinak, také já bych námitky formuloval jinak, ale fakticky ten Svoboda měl špatnou filosofii a na tom bych trval. I když to byl sympatickejší člověk a nerozeznil se na mě, měl tu filosofii špatně.

Takže když tam napsal, že to je řeč, *logos* přeložil jako řeč, tak je to stejná chyba jako v Bibli máte, že na počátku bylo slovo, to je taky chyba. Nebylo žádné slovo, byl *logos*. A my to musíme interpretovat, co to je, a ne si to zjednodušit na „na počátku bylo slovo“. To je prostě ignorantský překlad. Zase provokuju, vidíte? Bez toho to nejde, je potřeba provokovat. Kdybych to řekl jenom jako faktum nějaké, tak zvedne vás to ze židle? Nezvedne. Dělal bych to, co dělá mlynář v *Respektu*. Přečetlo by si to pár lidí, možná někdo by řekl: „No tak on říkal, že...“ Ne, já vás musím zvednout ze židle. To je ignorantský. Já musím provokovat. Teprve ve vážné diskusi bych začal mluvit vážněji.

Tedy není pravda, že to je řeč a není pravda, že to je věčné. Slovo věčný česky, ale i latinsky – *aeternum* je od *aetas*, česky je to od věk, to znamená pověky trvající. A pro nás věčný znamená nikdy nezačatý a nikdy nekončící. Nemá to začátek a nemá to konec, to je věčnost. Ne, věčný znamená, že to trvá věky, že to je dlouho. Život věčný je, který trvá dlouho, ne že je bez začátku a bez konce. Tak musíme zvolit jiné slovo a to nemáme, že takovýmto způsobem nepřesně mluvit a nepřesně myslet se nedá. Tedy tam je ale *aei* a to je vždy. Tedy *logos*, který je vždy. Ne věčný, který je vždy. Tedy kdykoli je nějaká přítomnost, vždycky

tam je vládoucí *logos*. A ten *logos* vládne jak? Ne silou jako například Anaxagorův *nús*, nýbrž vládne jinak. Bez zbraně, by řekl Rádlo. Všechno, co se děje, se děje nějak podle logu, který je vždy u toho. A ne, že to je podle logu, že nějak *logos* tady je a podle toho se to děje. Ne, vždycky je *logos* u toho. A proč je *logos* vždycky u toho, to si doplníme my s pomocí Rádla a jiných, a to nevěděl ještě Hérakleitos. Nemohl to vědět, protože vůbec nevěděl, co to je pravda. On si myslel, že to je *aletheia*. A to není *aletheia*. To je pravda víra, to je pravda židovská, v židovském pojetí. To je pravda. Kdežto v tom řeckém, tam to nešlo říct. Odkrytost, a to ne, že to vždycky mělo jenom ten význam, jak to říkal Heidegger. Ten význam tam u toho vždycky byl. Vždycky nějak, a zejména v těch začátcích, a zejména u jazyků, které jsou původní, jak říká Heidegger. Němčina je původní a já jsem vám to ještě říkal, jak vždycky cituju to, že Heidegger řekl, že němčina je *gleichursprünglich mit dem Griechischen*. Čeština je původní. A on za tu původnost, za normu původnosti považuje řečtinu. Řečtina to je ten základní, ten první filosofický jazyk. Proto původní. Ne, že nebyly jazyky předtím, ale ty nebyly filosofické. Řečtina byla upravena, to je jazyk, který prošel mutací. Je to jiný jazyk než ty ostatní, protože tam filosofie vtiskla svůj vliv. Je to filosofický jazyk, klasická řeč, klasický jazyk pro filosofii. Takže tam si jsou filosofové ještě vědomi, tak jako my si můžeme být vědomi těch kořenů etymologických.

Tedy to, co spojuje ty různé přítomnosti, bychom dneska mohli říct. *Logos* je vždycky u toho, když je nějaká přítomnost. Když teď je nějaká věc, něco se stane, událost, nějaký stav, tak vždycky je *logos* u toho. Co dělá ten *logos*? První věc, aby vůbec to, co se děje, co se stalo, nějaký stav, aby měl smysl, tak musí být v kontextu. Musí se vyjevit kontext. Ale ten kontext je to, co není. Ten kontext je to, co bylo a co bude. Obojí není a je potřeba to rozlišit a Řekové to nerozlišili. A v tomto smyslu třeba Anaximandros, nejhlubší z těch milétských filosofů, říká, že *arché* je *apeiron*, *aoriston*. Že *arché* je to, z čeho věci vznikají a do čeho zanikají. A vidíte, to, co už není a z čeho to vzniklo, a co to ještě není, do čeho to zanikne, je totéž. A to je základní omyl. Tím je vlastně podvráceno jakékoli usilování o porozumění smyslu toho, co vzniklo a co potom zanikne. Jako kdyby vlastně ten jediný smysl byl v té neměnné věčné *arché* nebo eventuálně i živé, ale věčné *arché*. A tamto jsou jenom dočasné protuberance na povrchu té *arché* nebo něco takového. To je ta základní chyba.

Kdežto pro tu izraelskou tradici je strašně důležité, že má navrch nikoliv nějaká *arché*, nýbrž že tady je základní asymetrie. Ne nějaká symetrie, že vždycky něco vznikne, ale zase to zanikne. Všecko, co vznikne, vlastně má na sobě *eo ipso* jakousi vinu, že to vzniklo. Vinu, která je spojená s tou nádhernou věcí, že to vzniklo. To je pěkná věc vzniknout. Ale tím mám na sobě vinu proti těm, kteří vůbec nikdy nevznikli a nevzniknou. To je myšlenka Anaximandrova. A tím to je vlastně ten důvod, to je smysl toho, že všechno zaniká. Všechno vznikne a zaniká, protože si věci platí svůj dluh. Zaplatí, baže, každý vznikne na základě dluhu. To je dobrá myšlenka. A ten dluh musí zaplatit proti těm, kteří si nevydlužili a zůstaly ty zakopané hřivny někde v *arché*, nevyčlenily se z *arché*. Tak proti tomu musí ten dluh zaplatit tím, že zanikne. A tím, že zanikne, zaplatil dluh a je to zase *all right*.

Není to *all right*, protože ten rozhodující důraz je potřeba klást na tu dobu, kdy něco vznikne a než to zanikne. A tam je ten smysl. Proto vždycky je *logos* u toho. *Logos* také znamená smysl. *Logos* je vždycky u toho. A toto je způsob, jak se děje pravda skrze *logos*. *Logos* není sám o sobě pravda. Pravda je to, co potřebuje *logos*, poněvadž *logos* stejně tak může být použit lží, podvodem. Podvod je možný jenom díky logu. Nemůžete podvádět tam, kde nic nedává smysl. Lež, podvod je parazitování na smyslu. Tam, kde smysl žádný není, není možný podvod. Ale na druhé straně, když znemožníte podvod, znemožníte lež, tak znemožníte také pravdu. Poněvadž jak se dá jedinečně znemožnit lež? Tím, že znemožníte smysl. Znemožníte *logos*. Jinak vždycky, když něco má někde smysl, vždycky je tam také nějaké zneužití smyslu a nesmysl a tak dále. V tomto smyslu tedy lež, podvod a tak dále začíná už daleko v přírodě a daleko před člověkem. Protože to všechno dává smysl. V tomto světě to dává smysl. A to znamená, už od samého počátku jsou tam podvody. A když se tváří například nějaká žába nebo náš mlok zemní má na sobě ty oranžové skvrny, tak on lže, že je jedovatý. Když se tváří kudlanka nábožná nebo jiná taková, tak se tváří jako větvička nebo jako lístek, tak je to podfuk. Sexuální pud je podfuk. To je všecko podfuk, aby na to naletěli ti blbí.

Jenomže člověk vyrostl tak daleko, že prostě teď chce podfouknout ten podfuk, tedy podvody, lži jsou v přírodě už. A nejsou vinou člověka. Není to hřích lidský. Člověk se už do hříchu narodil. Hřích už je tady od samého začátku. Jenomže to je něco jiného, nemůžeme tomu říkat hřích, protože tam není ta kontrola. Ten mlok za to nemůže, že lže. Kdežto člověk když lže, tak za to může. To je ten rozdíl. Ale podvody, lži jsou běžné. Protože jinak by nemohl být smysluplný svět. Všude tam, kde je možná pravda, je možná také lež. Všude tam, kde je nějaký smysl, je možný nesmysl. A nesmysl je tedy závislý na tom smyslu. Podobně jako je smrt závislá na životě. Tam, kde není život, ani smrt nebere. Smrt je naprosto závislá na životě. A smrt by byla úplně blbá, kdyby chtěla zvítězit definitivně. Kde je smrti osten tvůj? No podívej, smrt si musí dávat pozor, aby nevyhubila všechno živé. Život nekončí, totiž život je věčně trvající. To je tedy, pokud jde o ten život vůbec a o smrt vůbec. A jinak to vypadá zase v jednotlivých případech. Smrt je zapražena do vozu života. Smrt slouží životu. To je omyl myslet si, že je to nepřítel. No, byl by to nepřítel, rád by to byl nepřítel, to je jako když máte velice zlého kousavého psa. No, tak ho musíte ale vycvičit. Nemůžete ho nechat bez řetězu. I když prý řetěz udělá toho psa ještě horšího, se říká, ale čím je nebezpečnější nějaké zvíře, tím víc ho musíte vychovávat. No a to je právě člověk. To je nejnebezpečnější zvíře. Proto je tak důležitá výchova. Pak nechat vyrůstat jenom tak samo, pak máte samou delikvenci, máte samé průšvihy a katastrofy a tak dále.

Tedy když mluvíme o té věci, tak tam musíme vědět, že tedy lež není možná bez pravdy, pravda není možná tam, kde není možná také lež, to jest není možná. To je důvod, proč to není jako jak to říkali ve středověku a pořád se to opakuje, že Bůh, který stvořil člověka svobodného a že očekával, že mu sežere jablíčko... ale on byl svobodný, tak samozřejmě když hřích, tak s ním Eva a člověka tam do toho zatáhla a tím pádem celý lidský rod na to doplatil. To není tak. To bychom museli ovšem popřít vševědoucnost boží, když už mám na této úrovni mluvit, protože samozřejmě když nějaký zákaz někde vyslovíte a zejména když neukážete, jaký smysl ten zákaz má – a to nemůžete ukázat tam, kde není zkušenost a ten Adam žádnou zkušenost neměl. Tomu se neřeklo, že bude vyhnán, on to nevěděl. A nevěděl, ani kdyby se mu to řeklo, tak by nevěděl, co to je být vyhnán. Tedy tohleto bez té zkušenosti, říkejte malému dítěti: „Nespál se, pozor, nešahej na ty kamna!“ nebo na něco. Prostě to dítě neví, o čem mluvíte, dokud se nespálí.

Tedy po téhle stránce stvořit svět znamenalo stvořit něco, co má smysl a to znamená stvořit terén, v němž jsou možné hříchy, viny, nesmysl, lži, podvody a tak dále. Jinak to nejde. Jinak svět není možný. Jinak je to jenom pimprlové divadýlko.

Takže když mluvíme o nihilismu v tom smyslu, že nic nemá smysl, tak to je tvrzení, které nemá smysl. Nihilismus je nihilistický v tom smyslu, že nemá smysl. Protože kdyby měl pravdu, tak by nebyl možný. Nihilismus je nějaké tvrzení. To tvrzení buď má, nebo nemá smysl. Aby mělo smysl, tak musí být vysloveno ve světě, kde smysl je možný. Tedy po této stránce toto pojetí nihilismu je nesmyslné a nemusíme o něm vůbec diskutovat.

A tak proto se musíme podívat na myslitele, kteří chtějí pořádně myslet. Nebýt nekonzistentní, nebýt nesmyslní, nýbrž chtějí pořádně myslet a mluvit o nihilismu, o nic, o ničem, o nicotě. No a tady je naprosto nezbytné rozlišovat to nic budoucí, ještě nejsoucí, a to nic minulé, již nejsoucí. A zatímco Řekové byli pro tu symetrii a tím nutně zrelativizovali a vlastně znihilističtělí to, co se děje mezi tím užnic a ještěnic – a poslední, jeden z posledních velkých dozvuků tohoto řeckého omylu je Hegel, který ve *Fenomenologii ducha*, ještě mladý Hegel, relativně, ne zas moc mladý, ale relativně mladý Hegel, který ve *Fenomenologii ducha* vyložil celé dějiny světa tak, že na začátku je ten absolutní duch, který je o sobě, *an sich*, ale není ještě pro sebe. To jest je to duch, který nerozumí sám sobě. To je absurdita, to nechme stranou, poněvadž duch, který nerozumí sám sobě, není duch. A je vůbec otázka, co to je. Ale to nechme stranou tuto nekonzistentnost.

Byl jenom *an sich*, pak musel ze sebe vysoukat, vytvořit – to je myšlenka křesťanská stvoření – něco jiného, než byl on sám. To je příroda, dějiny a konkrétně dějiny pak vedoucí k politice, jako je Napoleon, a vedoucí k špičkové filosofii, jako je Hegel. A v těchto dvou lidech, poněvadž ta linie jde ve směru ke státu,

vytvoření té dokonalé obce, a ve směru vytvoření dokonalé mysli, jako představitelé jsou Napoleon a Hegel. Napoleon byl tehdy ještě krátce po porážce francouzské revoluce, byl úplně nadšený myšlenkami francouzské revoluce. To si potom odpustil, poněvadž musel pracovat v pruském státě, tak to musel dělat jinak, potom začal říkat něco jiného, že cokoliv je skutečného, to je rozumné a cokoliv rozumné je skutečné. To je dost velký rozdíl od té fenomenologie, ale v té fenomenologii tam je ten duch skrze Hegela a skrze Napoleona je schopen se vrátit k sobě. Celá příroda, celé dějiny končí, poněvadž to je jenom to nezbytné intermezzo – tam vidíte ty Řeky – to nezbytné intermezzo, že z té *arche* něco muselo vzniknout, to jest příroda a potom dějiny, a pak to zase zaniklo, prošlo, splnilo nějakou úlohu. Ten duch to tak říká. Splnilo to určitou úlohu. Totiž že ten duch nakonec je jako na začátku, je věčný, nekonečný, absolutní, ale už není jenom *an sich*, ale je také *für sich*. Je také pro sebe. Nejen o sobě, ale také pro sebe. To jest on sám sobě rozumí. On je schopen sám si sebe uvědomit. To je pokrok. To jest, to nic na konci není totéž jako na začátku. Nicméně to schéma je řecké. To schéma je řecké, ale je opraveno v tomto smyslu: to nic na konci je plus.

Ale teď, jak se to má s křesťanskostí u Hegela? V Lovani je jeden Němec, německy orientovaný Holanďan, jmenuje se Don, D-O-N. Já jsem si na něj vzpomněl, kdysi u nás byl. Teď je tady na filosofické fakultě jakýsi Ir, který tady chce dělat doktorát a studoval v Lovani. Je to trošičku, aby se to mohlo roznést... obávám se, že ten doktorát neudělá, přijde mi čím dál méně úměrný... který studoval v Lovani a tam poslouchal mimo jiné také Deonta, že? Don je velký hegelian a vykládá Hegela vysloveně křesťansky. To už mě štválo tehdy, když tady měl u nás domácí seminář, přednášku. Že prostě jednostranně... on ho prostě pokřtil se vším všudy. Hegel, to je křesťan jako řemen. Není.

A to je na tom to nejdůležitější. Ten zásadní pokrok u Hegela proti těm starým Řekům, proti Anaximandroví, řekněme, je, že to vzniklé nemá jenom vinu a proto musí zaniknout, protože k tomu ztratí svůj dluh, nýbrž navíc ono to má jakýsi dluh, který musí splatit během toho, co to je, že? Ten dluh nesplatí zánikem, nýbrž ten dluh, ten druhý dluh, ten jiný dluh musí zaplatit tím, že je dočasně. To znamená, tam ty dějiny, příroda a dějiny mají hluboký smysl. Mají, Bůh – to je absolutní duch – řečeno samozřejmě Hegel nemohl to tak jednoduše dělat, protože by neobstál, to nebylo možné, to je možné až v liberální společnosti si takhle hrát s tím slovem. Prostě ten absolutní duch bez toho, že něco stvoří a díky tomu, že to stvoření umožní Bohu, absolutnímu duchu, aby se s ním něco stalo, že? Tak ten absolutní duch by prostě neobstál. By stále byl jenom o sobě a nikdy by nebyl pro sebe.

Čili tady vidíte, že to *intermezzo*, ta mezihra mezi tím věčným duchem, který je *an sich*, a tím věčným duchem, který je *für sich*, že tahle mezihra má smysl, má pozitivní smysl. Že to není jenom náhodný vznik a nebudeme uvažovat, proč to vzniklo, ale že to musí splatit dluh. Ten dluh je jiného typu ještě. I kdybychom podrželi ten dluh Anaximandrov, ten dluh je jiného typu. A ti všichni, kdo tady jsou, všechny události, všechny subjekty těch událostí mají tady určitou funkci.

A tady vlastně Hegel řekl, jakou funkci má filosof. Že filosof má připravovat toho, posléze Hegela, posléze stále důležitější, významnější myslitele, až posléze toho, skrze kterého ten absolutní sám sebe uvědomí. Uvědomí si sám sebe. Tedy ten smysl má vlastně jenom to, co je mezi. Protože jaký smysl má absolutní duch, který je o sobě? Co to je, absolutní duch, který je o sobě? Tam se nic neděje, to je absurdita. To je nic, to je nic. A něco důležitého, co má smysl, se stane teprve v tom *intermezzu*. Tady vidíte ten rozdíl proti těm Řekům.

Ale je tady rozdíl ještě vůči tomu, s čím přišli Židé. Že totiž se musí vzpomínat na to, co se stalo. U Hegela nikde není, že by ten duch si uvědomoval sám sebe i v tom momentě, i v té věci, že jednou stvořil přírodu a stvořil dějiny a stvořil člověka a skrze ně, a že by na to vzpomínal a že by toto všechno bylo v jeho paměti. O tom tam Hegel nemluví. To, že je potřeba vzpomínat na to, co se stalo, a ne proto, že se to stalo. Dělat to jako ten mlynář to dělá v tom, že je prostě potřeba to zaznamenat kronikářsky, přesně všechny informace, podepřít, zajistit, aby to bylo všechno tak, jak to opravdu je, nýbrž vyložit, jaký to má smysl.

A na to ten novinář nemůže konstatovat. On se musí zasadit o sobě. Novinář musí riskovat, že se mýlí. On

to musí interpretovat v kontextech. A kontext tam nemůže být vyložen tak, že to je nezávislé na něm, že zase řekne stručně, jaký je kontext. To nejde. Ten kontext je vždycky složitý a je potřeba z toho něco vybírat. Tak takhle to nejde. Je potřeba se do toho vložit. Ten absolutní duch by se musel vložit do toho, aby řekl, co z toho v té přírodě udělal dobře a co špatně. A co se stalo v těch dějinách, které on stvořil, co se stalo dobře a co špatně. Musí dělit toto a toto.

Ale Židé... prostě ta myšlenka, kterou najdete u Havla v těch jeho dopisech z vězení, *Dopisech Olze*, že je nějaká paměť bytí, je absurdní z mnoha ohledů. Především, kdyby skutečně to mělo být myšleno tak, že je nějaká paměť bytí, to znamená všechno, co se stalo, je nějak zaznamenáno, tak prostě čistě technicky bychom potřebovali za ty miliardy let všechno do detailu zaznamenat. Potřebovali bychom možná miliony, možná miliardy světů, které by se nehýbaly a které by vlastně byly jakýmsi záznamem stavu, průběžným stavem všech, kteří prožili v tom našem světě. To by byla teda kartotéka. Aby muselo být všechno zaznamenáno.

Jak by se to zaznamenalo? Lze si představit, že byste jenom za jeden den zaznamenávali všechno, co se děje tady na fakultě? Kolik by to bylo kazet? A jak by se to vůbec zaznamenalo, poněvadž někdo by to musel zaznamenávat? U toho by musel stát, vždycky to spustit, zase zastavit. Nebo nastavili byste... nemůžete tady nastavit dvě stě, tři sta, tisíc kamer, které by všechno snímaly, poněvadž snímaly by taky sebe. Snímaly by se, jak snímají sebe a tak dále. A to je přesně to. A navíc, co by snímaly? Například, co se děje ve vašich hlavách? To se nedá snímat. Vy musíte něco říct a vy si můžete něco myslet a to neříct. Jak by se tohleto bytí vybavilo, aby to všechno mohlo pamatovat?

Prostě to je nonsens. Samozřejmě nějaká paměť je, ale ta musí být velmi vybíravá. Prostě je potřeba rozlišit mezi tím, co se stalo, a je potřeba mít takový veliký koš a tam vyhazovat ty paměti, které už nebudou potřeba, které nejsou k ničemu, které žádný pořádný smysl nemají. Ty strašné záplavy reklam a já nevím co všechno, a nejenom reklam ale těch vysílaných pořadů a těch novin, těch žvástů v kavárnách, v hostincích, restauracích a tak dále, těch žvástů mezi námi, co všechno patří do koše. Kolik toho zůstane, co stojí za to pamatovat, co stojí za to zachovat pro tu věčnost? Nejde o to, jak každý subjektivně si pamatuje, že má doma fotografii, jak byl na kožišině nahej a třepal nožičkami. To jsou subjektivní měřítko, každý si chce nějaké ty památky – byl někde, tak se nechá vyfotit v pozadí kapitol, že byl tam a tak dále. To jsou všechno nadřákové věci. To bytí na to bude kašlat, protože když si udělá obrázek kapitol samo, nepotřebuje tam mít vás před tím.

Tedy tohle musíme nějak vědět, že tady je potřeba nějaká selekce. A to je myšlenka izraelsko-křesťanská, že prostě tady bude soud. A že ten soud bude jako oheň, kterému nic neodolá, leč zrnka zlata, která tam přežijou. A to je právě ta selekce. Paměť bytí, to jsou ty zrníčka, který přežijou. Všechno ostatní bude spáleno. Ze všeho ostatního bude jenom prach. A teď, co si dovoluujete předložit bytí, aby zachovalo z vás? Co si myslíte, že má takový obecný charakter, že má být vystaveno třeba jako vosková figura nebo vycpávka, živá vycpávka nebo živá muzejní nějaká figurína? Co by tady mělo být pro věčnost? A který z dnů vašich stojí za to takhle zaznamenat v paměti bytí?

Když to domyslím, tak co nám zbývá, než jenom vědět „prach jsem a v prach se obrátím“. A že jediná naděje není, že z toho prachu zase něco bude, to se uvidí, tam nemám žádné nároky a nemám nárok na nároky. Jediná moje naděje není ve mně, v tom, co ze mě zbude, byť památka, byť nějaký obrázek, byť nějaká figurína nebo co, nýbrž že nad mým prachem, to jest nade mnou jakožto prachem, tedy nade mnou, z něhož nic nezbylo, můj vykupitel se postaví. To je naděje, že vykupitel žije, a ne, že já ožiju. To se uvidí, jestli za to stojím. Ujišťovat lidi, že za to stojí, je tohle úkol faráře? Je tohle úkol [nesrozumitelné]? Tady vidíte, to *nihil* je zase úplně jiného typu a má jisté místo v té izraelské tradici a v té křesťanské tradici, i když je to přeznačováno už jenom *nihil*, to jest jenom prach, prach a popel, nic jiného. Ale smysl má ne to, co přechází, to, co vytrvá. Smysl má ne to, co se už jednou narodilo a od samého začátku tam ty zrna nějaká byla, to vás nikdo nevyrobil. To zlato se tam nějak ocitlo od samého začátku, muselo být při tvoření sluneční soustavy nebo něco takového. To je metafora, kterou nemůžeme vést moc daleko. A my víme, že to zlato, jak definujeme jako prvek, *aurum*, že to taky zanikne, třeba v černé díře nebo tak, že

prostě z toho nic nezbyde. To je taky něco, co je stvořené, a to znamená, že z ničeho nic nezbyde. Ale to neznamená, že to nemělo smysl. Není to tak, že něco zbyde.

Proto tady je chyba Hegela, že něco z toho, co se stalo, zbylo. Všechno to pominulo a něco zbylo, totiž ten absolutní duch se uvědomil. A tím je zase nastoleno to nic, co bylo na začátku, jenomže je obohaceno to nic. Je otázka, co to znamená obohacené nic. Ale tam vidíte, že vlastně pro Hegela smysl má to, co se stalo, a že ten smysl se nějak ozpředmětní tím, že ten duch o sobě se stane duchem pro sebe. Že stalo se něco, co se v minulosti nějakým způsobem zapamatuje, ono něco z toho zůstane.

No a teď když to srovnáte s *Deutero-Isajášem*, tak tam najednou vidíte, že tam je orientace úplně jiná, úplně opačná. Tam vlastně i ten absolutní duch vlastně není to, co bylo na začátku, aby to teď bylo jako minule a něco se stalo a teď to bylo teprve přítomné a stalo se to a všechno to, jak se to stalo, bude anihilováno a teď výsledek, produkt, *rezultát* toho, co se stalo, už zůstane na věky. Nýbrž tam zdrojem je to, co přichází. A vy se máte orientovat na to, co přichází, ne na to, co bylo. To znamená ani ne na sebe, poněvadž vy jste ti, kteří jsou, byli a až umřete, tak jako každé umře, tak se přesunete do toho, co bylo. A vy se máte orientovat ne na to, co bylo, nýbrž na to, co přichází. To je smysl *Deutero-Isajáše*. Tedy život váš, ten život vskutku spočívá v čem? Ne v tom, že tady něco kolotá, furt něco zbývá z toho kolotání a ještě něco dodáte, nýbrž v té orientaci na budoucnost, která přichází vstříc. Život, to, že chodíte, to, že jste.

Takže vidíte, že je nějaký smysl v té myšlenkové duchovní orientaci a v tom pochodu dějin myšlení evropského, že je něco na začátku, co se postupně opravuje v jednotlivých krocích a co se propracovává k jistému pokusu nebo sérii pokusů o filosofickou interpretaci a teologickou, což je v této věci totéž, k pojmové interpretaci té tradice, která je už ve starém Řecku a která tam nebyla domyšlena, byla promyšlena pojmově, která znamenala určitou životní orientaci. A tato životní orientace musí být reflektována jiným pojmovým aparátem, než to dělali Řekové, protože ti Řekové reflektovali svůj životní styl, svou životní orientaci a to je jiná orientace, proto i ta reflexe je jinak orientována a nehodí se. Sice v minulosti došlo k tomu, poněvadž nic lepšího nebylo, že to křesťané použili a mají z toho některé nepříjemné následky, jsou z toho komplikace, ze kterých se musejí vyléčit anebo na to umřou. Ale je tady jiná interpretace, která musí, jiná orientace, která musí být jinak interpretována, aby ukázala cestu dál. A tahle nová orientace vlastně se musí proti té staré, která je nemožná, se musí jevit jako nihilistická, protože ukazuje na to, co není, jako na to, co je základem všeho, co je. Teď vidíte, že ten *Nietzsche* nás přivedl k něčemu, co dává smysl. My ten smysl musíme ještě důkladně prohovorit. Já jsem to zestručnil, jak vidím, takže promiňte. A příště si řekneme teda, kdy to uděláme prodlouženě. Já mohl bych to taky udělat, kdyby se to hodilo zrovna příště.

Jiný hlas: Prosím vás... a nešlo by to teď?

Hejdánek: Ne, ne, ne. My jsme si na začátku... já to ještě zopakuju. Teď dvakrát nebude, protože oba dva dny odpadají. Jednou kvůli fakultě, jednou kvůli sympoziu a jedna kvůli tomu, že sem... My si to musíme nahradit. A tedy já jsem navrhoval, že to někdy prodloužíme. Buď tedy, že to zdvojíme, anebo, kdyby to bylo na vás dlouho, takže to prodloužíme třeba nadvakrát. O jednu hodinu, tedy o tři čtvrtě hodiny, promiňte.

Jiný hlas: Dneska by to nešlo, protože na to jsme se nepřiřavili ani já. Já mám tady teď něco ještě... protože...

Hejdánek: To je teda pravda, my jsme se od-